

Slovenska
filharmonija

FKK

FKK 4

Sezona 2022/23

***Sanje, prividi,
blodnje***

FKK 4 Sezona 2022/23

30. in 31. marec 2023 ob 19.30
Gallusova dvorana, Cankarjev dom

Sanje, prividi, blodnje

**Orkester
Slovenske
filharmonije**

Charles Dutoit
dirigent

Miran Kolbl
koncertni mojster

Filharmonični
klasični
koncerti

FKK

Ludwig van Beethoven (1770–1827)
Simfonija št. 1 v C-duru, op. 21

Adagio molto – Allegro con brio
Andante cantabile con moto
Menuet: Allegro molto e vivace
Adagio – Allegro molto e vivace

Hector Berlioz (1803–1869)
Fantastična simfonija, op. 14

Sanjarije – Strasti
Ples
Prizor na polju
Pohod na morišče
Sanje o sabatu čarovnic

Koncert snema in neposredno prenaša
program Ars – 3. program Radia Slovenija.

Simfonija je bila ob koncu 18. stoletja ustaljena glasbena oblika, polna konvencij. Za njene posamezne stavke so bili (tako kot za druga večstavčna dela tistega časa) značilni različni glasbeni toposi, vtakani v konvencionalne glasbene strukture, ki so s posnemanjem naravnih zvokov, gibanja ali čustvenega stanja delo napolnili z dramatično vsebino. Simfonije so bile napisane za orkestrski sestav s poudarkom na godalih, medtem ko so tolkala, pihala in trobila le dodatno zapolnjevala zvočni prostor. Vsekakor pa so bila določena pričakovanja v zvezi s formo in harmonijo, ki jih je ta glasbena oblika morala izpolniti.

V takšnem ozračju se je **Ludwig van Beethoven**, na tej točki že uveljavljen skladatelj klavirske in komorne glasbe, predstavil javnosti s svojim prvim večjim orkestrskim delom. Velik del njegove ***Simfonije št. 1 v C-duru, op. 21*** (1800) sledi tedanji tradiciji, predvsem skladateljevemu učitelju Josephu Haydnu in velikemu vzorniku Mozartu, vendar ima kljub temu svojevrstne značilnosti, ki razkrivajo Beethovnovo lastno glasbeno osebnost. Slednja je razvidna že iz samega počasnega uvoda prvega stavka, s katerim je skladatelj z glasbeno šalo v obliki razvezov v »napačne tonalitete« (najprej v F-dur, namesto v pričakovani C-dur) dezorientiral tedanje poslušalstvo. Glavni del prvega, sonatno oblikovanega stavka z oznako *Allegro con brio* se nadaljuje na vznemirljiv način z energično prvo temo v violinah in lirično drugo temo v pihalih.

Beethoven v izpeljevalnem delu fragmentira tematski material (predvsem prve teme) in se harmonično giblje po kvintnem krogu, s čimer zvesto sledi Mozartovim razvojnim principom.

Drugi stavek, *Andante cantabile con moto*, s svojim $\frac{3}{4}$ -metrumom in zmernim tempom daje občutek sproščenega plesa. Glavna tema, ki jo predstavi druga violina, je obdelana imitativno, s čimer je Beethoven predočil svoje kontrapunktske sposobnosti, ki jih je nedvomno razvil s pomočjo Haydna. Posebnost drugega stavka je nastop timpanov, ki sledi drugi temi. Timpani so že nekaj časa postajali vse pomembnejši v orkestrski glasbi, vendar je skladateljeva obsežna raba tega instrumenta s punktiranimi ritmi (kar spominja na vojaško glasbo) precej neobičajna za počasen stavek in je še en primer njegove drzne glasbene govorice ter želje po raziskovanju širokega spektra zvočnih možnosti orkestra.

Tretji stavek, ki nosi zavedljivo oznako menueta (francoski družabni ples), je pravzaprav scherzo (hitrejši ples šaljivega značaja), kar izkazuje največje odstopanje od Mozartovega ter Haydnovega modela. Čeprav je bil scherzo v preteklosti že prisoten v večstavčnih delih (denimo v Haydnovih *Godalnih kvartetih, op. 33*), je z Beethovnom vstopil v sonatni ciklus kot njegov obvezni del in pridobil izrazito dramatičen značaj, zelo daleč od razvedrilnega plesa. Na drugi strani pa se zdi zadnji, sonatno oblikovani stavek s svojim tonalnim planom in lestvično grajenimi motivi najbolj zavezan Haydnovemu simfoničnemu izročilu.

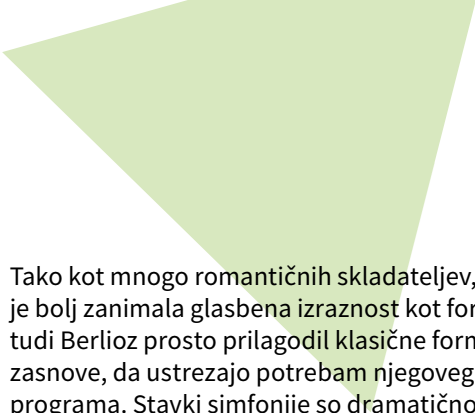
Beethovnovе zgodnje simfonije zaznamujejo obdobje, v katerem je dozorel kot skladatelj

in bil priča skokovitemu dvigu svojega ugleda. Obenem je bil zaradi določenih prijemov deležen tudi kritik, denimo zaradi vidnejših in samostojnejših pihalnih partov v *Prvi simfoniji*. V nadaljevanju se je začel še resneje ukvarjati z velikimi glasbenimi formami, ki so vedno bolj vključevale izrazito zunajglasbene zamisli. Silovitost, razširjen obseg in očitno radikalen namen teh del jih je nedvomno ločil od simfonij v tradiciji 18. stoletja ter nakazal smernice, za katere so skladatelji prihajajočih generacij poprijeli in jih razvili. Tako sta povezovanje glasbe z zunanjim svetom in pripisovanje večjega pomena programski instrumentalni glasbi kot operi, ki je do tedaj veljala za najvišjo obliko programske glasbe, postala dva izmed glavnih estetskih idealov v glasbi 19. stoletja.

Ko je mladi **Hector Berlioz** slišal dve od takih radikalnih Beethovnovih skladb, *Simfonijo št. 3 v Es-duru, op. 55, »Eroico«* (1803) in *Simfonijo št. 5 v c-molu, op. 67* (1808), se je njegovo obzorje prvič razširilo od vokalnih zvrsti do izraznega potenciala čiste instrumentalne glasbe. Trdil je, da mu je skladatelj »odprl nov glasbeni svet«, tako kot mu je Shakespeare odprl nov svet poezije leto poprej ob predstavi *Hamleta*. Sočasen vpliv angleškega dramatika, ki mu je pomenil vrhunec pesniške izpovedi, in Harriet Smithson, ki je igrala vlogo Ofelije, je na skladatelju pustil neizbrisen pečat. Berlioz se je v irsko igralko zaljubil in jo več let obsesivno zalezoval brez uspeha. Plod njegovih

frustracij je bila ***Fantastična simfonija, op. 14*** (1830) s podnaslovom *Epizoda iz umetnikovega življenja*, ki opisuje in v umetniško obliko preleva umetnikove strasti, sanje in frustracije. Smithsonova se premiere ni udeležila, vendar je delo slišala dve leti kasneje in ko je spoznala Berliozovo nadarjenost, sta se končno spoznala in leta 1833 poročila. Toda za Berliozu ni bilo jasne razlike med pravo Harriet Smithson in idealiziranim utelešenjem Shakespearjevih junakinj in tako se je razmerje, ki se je začelo kot ideal, lahko le pokvarilo v banalnosti vsakdana.

Fantastična simfonija je skupaj z Beethovnovo *Simfonijo št. 6 v F-duru, op. 68, »Pastoralno«* nedvomno najpomembnejša za razvoj programske glasbe v prvi polovici 19. stoletja. Delo so navdihnili številni literarni viri, med drugim Thomas De Quinceyjeve *Izpovedi angleškega uživalca opija* in Goethejev *Faust*. Program se nanaša na umetnika (delo se razume kot avtobiografsko), ki nesrečno zaljubljen pogoltne prevelik odmerek opija. Močno substanco preživi, vendar v svojih halucinacijah doživi divje, strastne sanje o svoji nezvesti ljubljeni. Berlioz je dodal opisne naslove za vseh pet stavkov simfonije, poleg tega pa je ponudil obširno besedilo, za katero je vztrajal, da je ob vsaki izvedbi razdeljeno občinstvu, ki bi ga bralo na podoben način kot operni libreto. Obenem je kot avtor *Razprave o sodobni instrumentaciji in orkestraciji* imel edinstveno razumevanje zmogljivosti različnih instrumentov. Njegova romantična naklonjenost napredni harmoniji in iskanju barvnih razsežnosti zvoka ga je pripeljala do razširitve velikosti orkestra, s čimer je dosegel širši razpon zvočnosti.

Tako kot mnogo romantičnih skladateljev, ki jih je bolj zanimala glasbena izraznost kot forma, je tudi Berlioz prosto prilagodil klasične formalne zasnove, da ustrezajo potrebam njegovega programa. Stavki simfonije so dramatično poenoteni s ponavljajočo in nenehno razvijajočo se glavno temo, ki jo je skladatelj poimenoval *idée fixe* (fiksna ideja). Slednja predstavlja umetnikov nedosegljiv ideal (Smithsonovo) in skozi skladbo iz programskih razlogov spreminja obliko (ritem, harmonijo, tempo, metrum ter orkestracijo) in značaj. V prvem stavku nastopi po počasnem uvodu kot glavna tema razrahljane sonatne oblike (violine in flavta), v drugem stavku jo zaslišimo ob zvokih valčka – umetnik je torej svojo ljubljeno zagledal v plesnem vrvežu –, medtem ko jo v tretjem stavku poslušamo v obliki igre dveh pastirjev (flavta, klarinet, oboa). Na tej točki se junak v obupu zastrupi z opijem. V četrtem stavku umetnik sanja, da je umoril svojo ljubljeno in je obsojen na smrt z giljotino. Temo slišimo na koncu pohoda na morišče (klarinet), vendar jo divje prekine zelo glasen akord, ki predstavlja padec rezila giljotine. Berlioz v zadnjem stavku glasbeno prikaže spust usmrčenega umetnika v pekel, kjer ga pozdravljata njegova umorjena ljubljena in množica čarovnic. Kot poudarja sam skladatelj, glavna tema »izgubi svoj značaj in se sliši vulgarno ter hudomušno«. Slišimo jo v obliki grotesknega plesa, polnega agresivnih trilčkov in predložkov (kričec klarinet), kmalu pa se ji pridružijo zvonovi, v katerih zazveni prastari motiv sekvence *Dies irae*.

Fantastična simfonija je sprva doživela mešano recepcijo, predvsem zaradi novih, mestoma divjih zvokov, a rodila se je nova forma

simfonične pesnitve, ki je cvetela v drugi polovici 19. in v začetku 20. stoletja. Hkrati je Berlioz vplival na povsem novo zvočno obravnavanje razširjenega simfoničnega orkestra in idejo nenehnega razvijanja enotnega glasbenega materiala na podlagi programa, brez kakršnega si ni mogoče zamisliti razvoja glasbe v 20. stoletju.

Jan Prepadnik

Charles Dutoit

dirigent

Filharmonični
klasični
koncerti

FKK

Foto: Darja Štravs Tisu

Eden danes najbolj iskanih dirigentov **Charles Dutoit** – leta 2017 je prejel prestižno zlato medaljo Kraljeve filharmonične družbe – je glavni gostujoči dirigent Orkestra Sanktpeterburške filharmonije ter nekdanji umetniški vodja in glavni dirigent Kraljevega filharmoničnega orkestra iz Londona.

Še kot mladeniča ga je Herbert von Karajan povabil k sodelovanju z Dunajsko državno opero, kar ga je poneslo na najimenitnejše operne odre. Med drugim je nastopil v Kraljevi operni hiši Covent Garden, Metropolitanski operi v New Yorku, Nemški operi v Berlinu, Rimski operi in Gledališču Kolumb v Buenos Airesu.

Četrto stoletja (1977–2002) je deloval kot umetniški vodja Simfoničnega orkestra iz Montreala, v letih 1991–2001 je bil glasbeni vodja Francoskega

nacionalnega orkestra, 1996–1998 glavni dirigent, 1998–2003 pa tudi glasbeni vodja Simfoničnega orkestra NHK Tokio, katerega častni glasbeni vodja je še danes. V zadnjih dveh desetletjih je deloval kot šef dirigent Filadelfijskega orkestra (2008–2012) in kot glasbeni vodja Orkestra Festivala Verbier (2009–2017), s katerim še naprej sodeluje kot častni dirigent.

V svoji dolgoletni karieri je nastopil z orkestri iz Chicaga, Bostona, San Francisca, New Yorka, Los Angelesa, Londona, Berlina, Pariza, Münchna, Moskve, Sydneyja, Pekinga, Hongkonga, Šanghaja in Tokia.

Ustvaril je bogato diskografijo, ki obsega več kot 200 izdaj, za katere je prejel številne nagrade. Med njimi sta tudi dve nagradi **grammy** (leta 1996 za Berliozove *Trojance* in leta 1999 za posnetek Bartókovega *Tretjega klavirskega koncerta* ter prvih dveh klavirskih koncertov Prokofjeva).

Bil je glasbeni vodja nekaterih najpomembnejših glasbenih festivalov na Daljnem vzhodu, med njimi glasbenega festivala Pacific v Sapporu in mednarodnega glasbenega festivala Miyazaki na Japonskem kot tudi mednarodne poletne glasbene akademije Canton v Guangdžovu na Kitajskem in festivala Lindenbaum v Seulu v Južni Koreji.

Prejemnik številnih odlikovanj – leta 2014 je na tekmovanju International Classical Music Award prejel nagrado za življenjsko delo, lani pa v Gledališču La Fenice posebno nagrado *Una vita nella musica 2022* – je tudi svetovni popotnik, ki je prepotoval vse države sveta. Motivacijo za življenje in delo mu daje strast do zgodovine, arheologije, politologije, umetnosti in arhitekture.

Prodaja abonmajev 23|24

od 1. junija do 14. julija 2023

Vsak delavnik od 11. do 13.

in od 15. do 17. ure

v Slovenski filharmoniji

Kongresni trg 10, 1000 Ljubljana

**Slovenska
filharmonija**

Glasbena galerija

T +386 1 24 10 800

E info@filharmonija.si

www.filharmonija.si

April, maj 2023

VIP 4

Dih in duh orienta

14. april 2023 ob 19.30

Predkoncertni pogovor ob 18.30

Dvorana Marjana Kozine, Slovenska filharmonija

**Zbor in instrumentalni ansambel
Slovenske filharmonije**

Lorenzo Donati, dirigent

Jure Počkaj, bariton

Spored:

Igor Stravinski: Maša

Lorenzo Donati: Orient express

SOS 5

Zvočna prostranstva

26. april 2023 ob 19.30

Gallusova dvorana, Cankarjev dom

Orkester Slovenske filharmonije

Bas Wiegers, dirigent

Garth Knox, viola

Spored:

Gérard Grisey: Akustični prostori

SIM 5

Sobotna izobraževalna matineja

22. april 2023 ob 11.00

Dvorana Marjana Kozine, Slovenska filharmonija

Predstavitve skladatelja Gérarda Griseyja in skladbe *Akustični prostori*

SMS 5

Neskončne melodije

11. in 12. maj 2023 ob 19.30

Gallusova dvorana, Cankarjev dom

Orkester Slovenske filharmonije

Pierre Bleuse, dirigent

Jean-Efflam Bavouzet, klavir

Spored:

Anton Lajovic: Adagio

Maurice Ravel: Koncert za klavir in orkester v G

César Franck: Simfonija v d-molu

PVC 6

K sebi, v neznano

26. maj 2023 ob 19.30

Predkoncertni pogovor ob 18.30

Dvorana Marjana Kozine, Slovenska filharmonija

Zbor Slovenske filharmonije

Peter Dijkstra, dirigent

Tomaž Sevšek, orgle

Spored:

John Tavener: Pesem za Ateno

James MacMillan: Cantos sagrados

Francis Poulenc: Snežni večer

Frank Martin: Maša za dvojni zbor

SiolNET.

TAM TAM

Če želite prejemati redna e-obvestila o programu Slovenske filharmonije, sporočite svoj e-naslov na **info@filharmonija.si**.

Koncertni list Slovenske filharmonije
Filharmonični klasični koncerti – FKK 4
Izdala: Slovenska filharmonija
Direktor Slovenske filharmonije in
umetniški vodja OSF: Matej Šarc
Umetniški vodja ZSF: Gregor Klančič
Avtor spremne besede: Jan Prepadnik
Jezikovni pregled: Tanja Svenšek
Oblikovanje: Arih Dinamik, d. o. o.
Prelom: Vlado Trifkovič
Ljubljana, marec 2023

Redakcija koncertnega lista je bila končana
27. marca 2023.

ISSN 2350-5117

Slovenska filharmonija –
Academia philharmonicorum

@slofilharmonija

Slovenska filharmonija
Orkester Slovenske filharmonije
Zbor Slovenske filharmonije

Kongresni trg 10
1000 Ljubljana
T +386 1 2410 800
E info@filharmonija.si
www.filharmonija.si

Ustanoviteljica Slovenske filharmonije je Vlada Republike
Slovenije. Dejavnost Slovenske filharmonije financira
Ministrstvo za kulturo.

**Slovenska
filharmonija**